

Обставини справи

Справа стосувалася обшуку офісу та нежитлових приміщень заявника, нотаріуса, без попереднього судового дозволу та без можливості ефективного оскарження.

Заявник, пан *Vojtech Kavečanský*, працює нотаріусом з 2009 року у місті Кошиці (Словаччина). За твердженнями заявника у період з 30 квітня по 2 травня 2021 року він став жертвою викрадення з метою отримання викупу, коли під час виконання ним своїх службових обов'язків його перехопили біля будівлі нотаріальної контори. Йому погрожували смертю дружини та їхньої чотирирічної доньки, у зв'язку з чим заявник був вимушений взяти гроші зі свого сейфу (4 000 000 євро) та передати їх зловмисниками на території Австрії ввечері 1 травня 2021 року. Заявник вважався зниклим безвісті протягом 49 годин.

2 травня 2021 року заявник звернувся до поліції із заявою про своє викрадення.

3 травня 2021 року його відправили на лікарняний з діагнозом «гостра реакція на стрес».

10 травня 2021 року слідчий відкрив кримінальне провадження у зв'язку з ймовірним викраденням заявника.

16 травня 2021 року батько заявника повідомив президента Нотаріальної палати (*Notárska komora*) про викрадення його сина та про те, що з 3 травня 2021 року нотаріальною конторою керував стажист нотаріуса.

19 та 25 травня 2021 року Нотаріальна палата провела позапланову перевірку нотаріальної контори, під час якої не був присутній заявник. За результатами перевірки від 31 травня 2021 року були виявлені серйозні порушення в управлінні нотаріальною конторою та веденні діловодства. У червні 2021 року заявника було відсторонено від посади та призначено тимчасового керівника.

У рамках розслідування ймовірного викрадення 15 червня 2021 року поліція провела обшуки у нежитлових приміщеннях, що належать заявнику та призначалися для використання як його майбутня нотаріальна контора. Також, після того, як нотаріальна контора заявника не видала кошти в розмірі кількох сотень тисяч євро зі своїх депозитних рахунків, було розпочато кримінальне провадження щодо розтрата майна в особливо великих розмірах.

16 липня 2021 року Міністр юстиції звільнив заявника від зобов'язання зберігати конфіденційність до завершення провадження у справі про розкрадання, дозволивши розкрити всі факти, про які йому стало відомо в ході його нотаріальної діяльності щодо депозитів.

2 серпня 2021 року слідчий видав ордер на обшук нотаріальної контори заявника на вулиці *Kmeťová* та його нежитлового приміщення на вулиці *Rumanová*,

дійшовши висновку, що існує обґрунтована підозра, що за цими адресами будуть знайдені докази, які мають відношення до провадження у справі про розкрадання та використовувалися для переказу коштів, а саме: документи, готівкові кошти та комп'ютерне обладнання (комп'ютери, ноутбуки, носії інформації, телефони, планшети). Необхідність проведення обшуку була обґрунтована тим, що нові докази додатково підтвердять факт вчинення заявником злочину і звичайне витребування призвело б до їх втрати чи пошкодження.

В ордерах на обшук, зокрема у приміщенні, яке заявник використовував як свою нотаріальну контору, не було зазначено, як діятиме слідчий у випадку, якщо вилучені під час обшуків матеріали, не пов'язані з поточним кримінальним провадженням проти нього та/або охоплюються нотаріальною таємницею.

Відповідні ордери були погоджені прокурором.

4 серпня 2021 року слідчий пред'явив заявнику обвинувачення у розтраті майна за обтяжуючих обставин.

У період з 9:20 до 12:05 того ж дня в будинку заявника було проведено обшук у присутності його дружини, якій о 8:42 було вручено рішення про проведення обшуку.

За твердженням Уряду, коли прибули правоохоронці заявника не було вдома, а його дружина відмовилася повідомити про його місцезнаходження. Наприкінці обшуку вона підписала протокол обшуку та отримала його копію. Експерт з Інституту судової експертизи брав участь в обшуку і вилучив для експертного дослідження сім USB-носіїв, два планшети, один мобільний телефон і чотири ноутбуки.

За словами заявника, перед початком обшуку його дружина просила надати їй адвоката, але слідчий відмовив, оскільки не бажав чекати на його прибуття. Заявник заперечував твердження Уряду про те, що його дружина відмовилася повідомити працівникам поліції про його місцезнаходження під час обшуку, оскільки одразу після того, як працівники поліції увійшли до помешкання, вона повідомила їм, що заявник проходив медичний огляд у м. Гуменне.

Пізніше того ж дня, о 13:00, поліція розпочала обшук в нотаріальній конторі заявника на вулиці Kmeťová. Оскільки заявник не був присутній на початку обшуку, о 12:50 ордер на обшук був вручений сторожу, який представляв власника будівлі. Обшук закінчився о 14:23. В результаті було вилучено п'ять мобільних телефонів, два ноутбуки, два комп'ютери та мережевий накопичувач.

2 вересня 2021 року та 19 жовтня 2021 року відповідно, слідчий вирішив повернути дружині заявника вилучені під час обшуку будинку та нотаріальної контори заявника комп'ютери та інші пристрої, оскільки відповідні копії даних для експертизи вже були виготовлені.

Рішенням прокурора, що здійснює нагляд, від 24 серпня 2021 року було відмовлено у задоволенні скарги заявника на постанову від 4 серпня 2021 року про пред'явлення йому обвинувачення.

1 жовтня 2021 року заявник подав конституційну скаргу, стверджуючи про порушення його прав через обшуки його нотаріальної контори та нежитлового приміщення, проведені на підставі ордерів, виданих 4 серпня 2021 року.

1 червня 2022 року Конституційний Суд відхилив подану заявником конституційну скаргу через невичерпання національних засобів правового захисту.

Звертаючись до ЄСПЛ, заявник із посиланням на статті 8 і 13 Конвенції скаржився на порушення процедури проведення обшуку, вилучення електронних пристроїв та відсутність процесуальних гарантій у зв'язку з цим.

Оцінка Суду

Насамперед ЄСПЛ визнав, що у справі заявника було втручання у права на повагу до його житла та приватного життя, оскільки в приміщеннях, в яких він здійснював свою діяльність, було проведено обшуки і поліція вилучила належні йому речі.

Таким чином, ЄСПЛ мав встановити, чи відповідало таке втручання умовам пункту 2 статті 8 Конвенції щодо наявності правової основи у національному законодавстві та «якості» закону щодо доступності для зацікавленої особи можливості передбачити наслідки застосування та сумісності з принципом верховенства права.

ЄСПЛ підкреслив, що в контексті обшуків та виїмок національне законодавство має забезпечувати особі певний захист від свавільного втручання в права, передбачені статтею 8 Конвенції. У зв'язку з цим воно має бути достатньо чітким, щоб дати громадянам адекватне уявлення про обставини та умови, за яких органи державної влади мають право вдаватися до будь-яких таких заходів (див. *Särgava v. Estonia*, № 698/19, § 87, від 16 листопада 2021 року). До того ж такі заходи, як обшук та виїмка є серйозним втручанням у приватне життя, житло і кореспонденцію і, відповідно, повинні ґрунтуватися на «законі», який є особливо точним. Важливо мати чіткі, детальні норми з цього питання (див. *Saber v. Norway*, № 459/18, § 50, від 17 грудня 2020 року) (пункт 60 рішення).

Що стосується процесуального захисту в контексті статті 8 Конвенції, ЄСПЛ зазначив, що він приділяє особливого значення адвокатській таємниці, яка пов'язана з роллю адвокатів у здійсненні правосуддя та захистом права клієнта на справедливий судовий розгляд, гарантованого статтею 6 Конвенції (див., наприклад, *Niemietz v. Germany*, від 16 грудня 1992 року, § 37, Серія А № 251-B; *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, № 74336/01, § 65, ЄСПЛ 2007; та *Michaud v. France*, № 12323/11, § 118, ЄСПЛ 2012). Такий підхід може бути застосований і до захисту інформації, пов'язаної із діяльністю інших юридичних професій, які передбачають обробку інформації про клієнта, що становить професійну таємницю, наприклад, до професії нотаріуса у словацькій правовій системі.

ЄСПЛ зазначив, що обшук і виїмка у даній справі були передбачені відповідними положеннями Кримінального процесуального кодексу, і формально таке втручання мало правову основу в національному законодавстві які не порушують питань доступності та передбачуваності.

Що стосується останньої якісної умови, якій має відповідати національне законодавство, а саме сумісності з принципом верховенства права, ЄСПЛ повторив, що в контексті виїмок і обшуків він вимагає, щоб національне законодавство забезпечувало належні та достатні гарантії проти свавілля. Незважаючи на свободу розсуду, яку ЄСПЛ визнає за Договірними державами в цій сфері, він повинен бути особливо пильним, коли, як у цій справі, органи влади уповноважені національним законодавством призначати і проводити обшуки без судового ордеру. Для захисту осіб від свавільного втручання органів влади у права, гарантовані статтею 8 Конвенції, необхідна правова база з чітко визначеними обмеженнями таких повноважень.

ЄСПЛ визнав, що положення пунктів 1, 2 статті 99 та пункту 1 статті 101 Кримінального процесуального кодексу, що діяли на той час, дозволяли органам досудового розслідування проводити обшуки та виїмки в нежитлових приміщеннях на початковій стадії кримінального провадження без попереднього судового дозволу на підставі ухвали слідчого, погодженої з прокурором, за наявності обґрунтованої підозри, що там буде знайдено предмет, який має значення для кримінальної справи. Водночас ЄСПЛ зауважив, що ці положення не обмежували дискреційні повноваження слідчих органів, які несли виключну відповідальність за оцінку необхідності та обсягу таких заходів.

У зв'язку з цим ЄСПЛ звернув увагу, що в таких випадках навіть відсутність судового ордеру може бути компенсована наявністю ефективного та ретельно проведеного *ex post factum* судового перегляду законності та обґрунтованості ордеру на обшук (пункт 66 рішення).

У цьому контексті ЄСПЛ вважав за доцільне звернутися до аргументу Уряду про те, що нагляд за законністю та ефективний захист від свавільного втручання у права заявника за статтею 8 Конвенції забезпечувався прокурором на досудовому етапі та судами після направлення обвинувального акта. Суд зазначив, що за словацьким законодавством прокурор не має незалежного статусу, який можна порівняти зі статусом незалежного суду у розумінні статті 6 Конвенції. Більше того, будь-яка можливість заявника оскаржити ордери або будь-який аспект їх виконання у кримінальному провадженні проти нього стосувалася б захисту його права на справедливий судовий розгляд при визначенні висунутого проти нього кримінального обвинувачення, що не було предметом розгляду у цій справі та не мала б прямого впливу на його права, що захищаються незалежно за статтею 8 Конвенції (див. *Plechlo v. Slovakia*, № 18593/19, § 46, від 26 жовтня 2023 року).

ЄСПЛ також відхилив аргумент Уряду про те, що заявник міг оскаржити порядок проведення обшуку шляхом подання скарги відповідно до Закону № 9/2010

«Про скарги» у поєднанні із Законом № 171/1993 «Про поліцію», оскільки результат цієї процедури був би непрямым і не призвів до негайних наслідків.

Беручи до уваги вищевикладене, ЄСПЛ виснував, що право заявника на повагу до його приватного життя і житла було порушено через відсутність попереднього судового ордеру та ефективного судового перегляду *a posteriori*, як щодо ухвалення рішення про проведення обшуку, так і щодо способу його виконання.

Водночас ЄСПЛ наголосив на позитивних змінах у національному законодавстві Словаччини у 2024 році, а саме змін до статті 101 Кримінального процесуального кодексу, відповідно до яких обшук у нежитлових приміщеннях має проводитися на підставі попереднього судового ордеру, а якщо обшук проводився без такого ордеру, то останній має бути наданий *ex post factum*.

Таким чином, незважаючи на наявність загальної правової основи у національному законодавстві, вона не забезпечувала достатніх судових гарантій ні до видачі ордеру на обшук, ні після проведення обшуку. Таким чином, заявник був позбавлений мінімального захисту, на який він мав право відповідно до принципу верховенства права у демократичному суспільстві.

За цих обставин ЄСПЛ підсумував, що втручання у справі заявника не відповідало умові «відповідно до закону», а тому не було необхідності розглядати, чи мало втручання одну із законних цілей, зазначених у пункті 2 статті 8 Конвенції, і чи було воно необхідним у демократичному суспільстві.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 29 квітня 2025 року й набуло статусу остаточного 29 липня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.